

BESLUT

~~2021-02-14~~ Dnr: 21/04359

2022-02-14

Beslutsdatum har rättats enligt
36 § förvaltningslagen
(2017:900).
/Den 28 februari 2022,
Dag Mattsson, elektroniskt
undertecknad nedan

SAKEN

Medierna, P1, 2021-10-30, inslag om programmet *De rättslösa*; fråga om opartiskhet och saklighet

BESLUT

Inslaget frias. Det strider inte mot kraven på opartiskhet och saklighet.

INSLAGET

Inslaget introducerades enligt bland annat följande.

Om besluten, kritiken och turerna bakom SVT:s visning av filmen *De rättslösa*.

I inslaget som följde sa en reporter att innan Sveriges Television AB (SVT) hunnit visa filmen *De rättslösa* hade det rapporterats om intern kritik, panikklippning och krismöten samt att chefer på SVT fått gå ut och försvara sig. Reportern sa bland annat följande.

En central fråga i sammanhanget har varit och är hur det rimmar med SVT:s grundprinciper att köpa in och visa en film sprungen ur ett aktivistiskt engagemang i sociala medier och med ett uttalat syfte att ge en motbild.

Reportern besökte premiärvisningen av dokumentärfilmarna A och B:s version av filmen på en biograf. Reportern sa att A och B hade bjudit in en mix av journalister, opinionsbildare, kulturpersoner och aktivister. I en uppspelning från filmvisningen sa B ”SVT har aldrig varit så bajsödiga, vi har haft så många möten” och vid en senare intervju med reportern att ”tråkigt att ångslan är så stor” hos SVT.

Därefter en intervjuades en programchef på SVT och ansvarig utgivare för SVT:s version av *De rättslösa*. Han bekräftade att det hade varit ovanligt många möten kring filmen.

(Ansvarig utgivare) – Vi vet att det är ganska aktivistiska personer som ligger bakom den även om båda är ju, A, är journalist och B har skrivit bok, författare kallar hon sig tror jag. Jag tycker att vi kan ta in en film om vi tydligt anger vem som ligger bakom. (Reporter) – Men är ni så tydliga med det då? För när jag läser, dels pressinformationen som gick ut tidigare i höstas och även vad som står på SVT Play då betonas det att det här är en dokumentär som är gjord av journalisterna B och A. Jag läser ingenstans att det är en debattfilm av aktivister. Samtidigt så har du sagt i intervjuer nu i veckan att ni är väldigt transparenta och tydliga med det. (Ansvarig utgivare) – Ja, jag har försökt vara tydlig med. (Reporter) – Har ni varit det då? Om er kommunikation hela tiden betonar att det är journalister. (Ansvarig utgivare) – Ja, jag menar att i den totala debatten om den här filmen så har vi varit tydliga med det. Ja.

Därefter sa reportern att den främsta kritiken inifrån SVT har kommit från SVT Samhälle Göteborg som gjort programmen *Uppdrag granskning* om metoo och *Persona non grata* som var en utlösande faktorn till att *De rättslösa* gjordes. Kritiken handlade bland annat om hur filmen hade finansierats. Reportern sa sedan följande.

[Namn ansvarig utgivare] säger att han är trygg i frågan om finansieringen, att han har sett hela listan med finansiärer och att han inte kan ha några synpunkter på om personer som får betalt av SVT sen vill använda pengarna till vissa ändamål. I det här fallet till den feministiska föreningen Förtalskassan som betalar kvinnors skadestånd om de fälls för förtal efter att ha pekat ut män under metoo.

Reportern frågade sedan följande.

(Reporter) – Ytterligare en fråga som jag vet också har varit uppe internt på SVT. Det handlar ju om att B är åtalad för förtal. (Ansvarig utgivare) – Hon är dömd för förtal. (Reporter) – Dömd tidigare och just nu åtalad. Hur har du bedömt det? (Ansvarig utgivare) – Ja, det är klart att jag har tänkt på det och jag har försökt separera det från filmens innehåll. För filmen handlar om kvinnors känsla av rättslöshet. Den handlar ingenting om utpekande, det är ingen hämndfilm mot någon man eller så. Både vi och B och A har varit väldigt tydliga med att det här ska inte handla om det. (Reporter) – För SVT har ju tidigare tyckt att det där har spelat roll. 2018 ville ni inte sända en dokumentär som B hade gjort. Den handlade inte ens om de här sakerna men då var det ett problem att hon kanske skulle åtalas för förtal. Nu är hon dömd och åtalad. Och nu är det inte ett problem, hur ska man förstå det här?

Ansvarig utgivare svarade att det berodde på att SVT har olika ansvariga utgivare som fattar olika beslut. Avslutningsvis ställde reportern frågor om justeringarna i SVT-versionen jämfört med A och B:s version.

ANMÄLAN

A, som är en av de aktuella dokumentärfilmarna, anser att inslaget byggde på spekulationer och felaktigheter kring inköpet av dokumentärfilmen *De rättslösa*. Det gjorde att inslaget som helhet förminskade dokumentärfilmarnas professionella yrkesgärning och film. Genom hela inslaget gjordes ett antal påståenden om

dokumentärfilmarnas yrkestitel där de genomgående kallades för ”aktivister” och inte journalister. Det påstods till och med att publiken på premiärvisningen bestod av ”opinionsbildare och aktivister”. Bland annat ställdes en fråga till ansvarig utgivare av filmen om SVT:s bristande tydlighet kring dokumentärfilmarnas yrkesroll där det påstås att de är ”aktivister” och inte journalister.

A är utbildad på Radio- och teveproduktionsutbildningen på Stockholms Dramatiska Högskola 1998–2000 och har sedan dess varit yrkesverksam som journalist och författare sedan för bland annat Sveriges Radio AB (SR), SVT, Dagens Nyheter (DN) och ETC.

Även B ett förflutet som journalist på såväl SR som privata radiokanaler och skrev under många år krönikor för Metro. Efter det har hon bland annat skrivit en bok och skriver regelbundet krönikor och reportage för tidningen Expressen.

Reportern påstod bland annat felaktigt att pengarna som dokumentärfilmarna fått från SVT skulle skänkas till Förtalskassan. A och B har inte skänkt ett öre till Förtalskassan.

Reportern kom med ytterligare ett felaktigt påstående. Det var när reportern påstod att B stod åtalad för grovt förtal utan att förtydliga att det handlade om ärendet hos JK som handlade om B:s bok. Lyssnaren fick lätt intrycket att det handlade om ett förtal av någon enskild person som anmält dokumentärfilmarna i samband med att den aktuella filmen skulle sändas. JK:s åtal var knappast relevant för filmens innehåll och budskap.

PROGRAMFÖRETAGETS YTTRANDE

SR anser att inslaget överensstämmer med kraven på opartiskhet och saklighet. SR anför i huvudsak följande.

Bakgrund

Anmälaren och B startade under våren 2021 en insamlingskampanj för att göra en dokumentär. Det uttalade syftet med projektet var att balansera upp mediebevakningen efter metoo och utgöra en motvikt bland annat till den uppmärksammade dokumentären *Persona non grata* som sändes i SVT tidigare.

SVT:s beslut att köpa in filmen debatterades under hösten och möttes av kritik internt på SVT. SVT:s inköp och visning av *De rättslösa* blev en stor fråga i mediasverige hösten 2021. Mot den bakgrunden var det för ett mediegranskande program viktigt att ta upp SVT:s hantering av dokumentären. För att undvika spekulativa inslag avvaktade *Medierna* med att göra reportaget till efter att dokumentären hade publicerats.

Opartiskhet

Anmälaren vänder sig emot att *Mediernas* reporter benämner filmmakarna som aktivister. A menar att det används för att förminska filmen och filmskaparnas professionella yrkesgärning. Användningen av ordet ”aktivister” i frågor som ställdes till SVT ska ses utifrån SVT:s egen kommunikation om filmen. SVT:s utgivare hade tidigare sagt att SVT kan ta in en film av kända aktivister om man är tydlig med vem som ligger bakom. Vidare beskrev han *De rättslösa* ”mer som ett debattinlägg än en dokumentär”. SVT hade också i ett blogginlägg med anledning av filmen skrivit om att inte bara journalister utan även aktivister kan göra dokumentärer för SVT, så länge SVT är tydliga och transparenta med detta. Här fanns alltså en bakgrund där SVT själva diskuterat filmen i termer av att den gjorts av aktivister, detta var också en av omständigheterna som föranledde kritik internt på SVT.

Samtidigt hade SVT i dels pressutskick, dels sin text på SVT Play valt att betona att upphovspersonerna är journalister. Mot denna bakgrund fanns det goda skäl att fråga SVT om huruvida de verkligen levt upp till sina egna utsagor om tydlighet och transparens kring filmen och dess upphovspersoner. Ordet aktivist rymmer i detta sammanhang ingen kritik, utan är ett sakligt konstaterande för att tydliggöra vad den eventuella problematiken för SVT handlar om. I programmet riktades ingen kritik mot vare sig filmen eller filmskaparna. Den mediegranskande udden är helt och hållet riktad mot SVT och den ansvariga utgivaren får gott om utrymme att ge sin bild. I inslaget hördes även B i en intervju från premiärvisningen där hon gav sin syn på innehållet i dokumentären, SVT:s hantering och den påstådda konflikten med SVT.

Saklighet

Anmälaren invänder som ovan anförts mot användningen av ordet aktivister. De båda filmskaparna är såväl journalister, författare, opinionsbildare som aktivister. Aktivism definieras som praktiska handlingar i syfte att uppnå samhällsförändring. Som exempel kan nämnas att det feministiska initiativet ”Förtalskassan”, som anmälaren själv varit med att starta, helt sakligt kan beskrivas som ett aktivistiskt initiativ i syfte att åstadkomma samhällsförändring. Den andra upphovspersonen till filmen beskriver i andra sammanhang sig själv som aktivist. Det framgår av intervjun med utgivaren på SVT att denne anser att dokumentärmakarna är ”aktivistiska personer” men han sa även att de är journalister och författare; således framgår detta för publiken.

Vidare anför anmälaren att reportern felaktigt påstått att filmskaparna avsåg att skänka intäkter från försäljningen till Förtalskassan. Uppgiften bygger på vad en av filmskaparna själv skrivit på sociala medier i samband med insamlingen. Informationen om att eventuell ersättning från SVT planerades gå till detta ändamål har alltså varit en del av kommunikationen om insamlingen. Detta är också något som lett till kritiska frågor internt på SVT, vilket var skälet till att frågan togs upp i inslaget. Inget sägs dock om att pengar faktiskt har skänkts till Förtalskassan.

Anmälaren påstår också att det felaktigt angivits att en av de två filmskaparna var åtalad för förtal. I det här fallet är JK:s förtalsåtal mot filmmakaren kopplat till en bok som tar sin utgångspunkt i samma händelser som filmmakare delvis tar upp i den aktuella filmen. Det var högst relevant ur ett mediegranskande perspektiv att ställa frågor om att SVT 2018 valde att inte sända en dokumentär som B gjort med hänvisning till att hon då troligen skulle åtalas för förtal. Det var intressant att uppmärksamma att samma filmmakare är åtalad för förtal men det var inget som SVT nu, tre år senare, tyckte var problematiskt. Det kan nämnas att målet avseende förtalet inte är slutligt avgjort utan var pågående då filmen sändes.

Reportaget i *Medierna* inleds med att reportern besöker premiärvisningen på biografen Zita. Reportern sa då: ”En mix av journalister, opinionsbildare, kulturpersoner och aktivister trängs i foajén på biograf Zita”. Anmälaren vänder sig mot beskrivningen av de som närvarade på premiärvisningen. *Mediernas* reporter var alltså på plats för att bevaka filmvisningen. Bland de närvarande kan nämnas olika representanter för kvinnorörelsen, exempelvis en kvinnorrättsaktivist från Unizon. Där fanns också representanter från Kvinnostrejck och för ”Män” - en organisation som deltar i demonstrationer, driver kampanjer, upprop med flera aktiviteter i syfte att åstadkomma samhällsförändring. Att kortfattat ge lyssnarna bilden att publiken bestod av ”en mix av journalister, opinionsbildare, kulturpersoner och aktivister” syftade till att berätta för *Mediernas* lyssnare att dokumentärmakarna bjudit in brett och att de bjudit in många engagerade personer med en egen plattform. Beskrivningen av publiken strider inte mot kravet på saklighet.

KOMMENTAR FRÅN ANMÄLAREN

Det var aldrig SVT som kommunicerade att A och B är aktivister, det var ett påstående som kom utifrån ett flertal gånger och ställdes som en anklagelse, ett sätt att förminska dokumentärfilmarnas gärning och film. När ansvarig utgivare gång på gång fick frågan från upprörda journalister om hur han och SVT kunde ”köpa in en film av aktivister?” så var han tvungen att svara. I intervjun med *Medierna* ställdes frågan återigen och han svarade att ”A är journalist”. På grund av kritiken och den upprörda debatten var även SVT:s programbeställare tvungen och kände sig manad att skriva ett inlägg på där hon återigen endast svarade på kritiken. I inlägget fördes ett allmänt resonemang om SVT:s hållning i frågan, men pekade inte ut A och B som aktivister.

Det aktuella Instagram-inlägget där Förtalskassan nämndes var skrivet samma dag som A och B:s crowdfunding drog igång, det vill säga precis i början av en process där A och B inte hade en aning om budgeten eller om det överhuvudtaget skulle bli en film. Det var dessutom formulerat som ett förslag, inte som något bestämt. Det stod bland annat ”Köper SVT in programmet och betalar oss så kommer vi skänka en kännbar summa till tex Förtalskassan”. När *Medierna* slog fast något som kommunicerades extremt tidigt i processen blir det ett felaktigt påstående.

En idéburen organisation som Unizon är knappast detsamma som att vara en aktivistisk organisation. Unizon är ett riksförbund som samlar 130 kvinnojourer och tjejjourer som arbetar för ett jämställt samhälle fritt från våld.

TILLÄGGSYTTRANDE FRÅN SR

SR har beretts tillfälle att yttra sig över anmälares kommentar. SR vill mot den bakgrunden anföra följande.

Angående aktivism och de inledande frågorna till utgivaren på SVT. Frågorna gällde kritiken som framförts i debatten om att filmen är gjord av aktivister. Det stämmer att filmmakarna i pressinformation beskrevs som journalister vilket även framgick tydligt i det nu anmälda inslaget.

Anmälares anser att SVT aldrig kommunicerade att upphovspersonerna var aktivister. I intervjun med utgivaren i *Medierna* sa han att han anser att SVT i kommunikationen varit tydliga med att SVT anser att de som gjort filmen är aktivistiska personer. SVT har också i andra sammanhang kommunicerat hur SVT ser på frågan om aktivism hos filmmakarna. I en DN-artikel från den 21 oktober får samma utgivare frågor om ett internt möte som förevarit på SVT och vilka frågor som medarbetarna ställt på det mötet. Han svarade då "Samma typ av frågor som många andra, om varför SVT tagit in en film av kända aktivister". Utgivaren sa vidare att svaret var "Att vi kan göra det, eftersom vi är tydliga med vem som ligger bakom".

Det kan även påtalas att B dessutom har beskrivit sig själv som aktivist.

Utgångspunkten för hela inslaget var den kritik som på olika håll framförts mot SVT angående inköpet av *De rättslösa*. "Aktivist-kritiken" är en av frågorna som *Medierna*, inom ramen för sitt granskande uppdrag, har att belysa. Förutom det tog reportern även upp annan kritik som framkommit mot SVT exempelvis angående finansieringsformen. SR kan som tidigare anförts inte se att användningen av ordet aktivister i frågorna under intervjun skulle strida mot kraven i sändningstillståndet.

Angående "Förtalskassan". I reportaget sades att utgivaren inte har några synpunkter på "om personer som får betalt av SVT sen vill använda pengarna till ett visst ändamål, i det här fallet till den feministiska Förtalskassan". Den allmänna problemformuleringen, om att ett visst på förhand uttalat intresse kan få del av SVT:s pengar i kombination med exemplet Förtalskassan, anser SR var både saklig och relevant. *Medierna* har dock inte så som anmälares menar slagit fast att pengar faktiskt har skänkts. Om filmmakarna senare ändrat sina planer, så som de beskrevs i Instagram-inlägget, förändrar inte det faktumet att insamlingen initialt kopplades ihop med initiativet Förtalskassan.

Angående publiken på biografen. Anmälaren invänder mot beskrivningen av förbundsordförande på Unizon som ett exempel på en kvinnorrättsaktivist som besökte filmvisningen. SR noterar att anmälaren upplever ordet aktivist som negativt laddat. Så är det inte nödvändigtvis för alla. Det kan nämnas i sammanhanget att förbundsordföranden var Sommarvärd i *Sommar i P1* år 2021. Presentation av henne, som hon också godkänt, löd: "Välkommen till *Sommar i P1* [personnamn] - kvinnorrättsaktivist och förbundsordförande för Unizon".

AKTUELLA BESTÄMMELSER

SR ska utöva sändningsrätten opartiskt och sakligt samt med beaktande av att en vidsträckt yttrande- och informationsfrihet ska råda i radion (12 § i sändningstillståndet).

Kravet på opartiskhet tillämpas enligt granskningsnämndens praxis i princip fullt ut på programledare, reportrar och andra som genom sin ställning i ett program kan uppfattas som företrädare för programföretaget. Bestämmelsen innebär bland annat att en programledare eller reporter inte får göra värderande uttalanden eller ta ställning i kontroversiella frågor.

Kravet på saklighet innebär främst att uppgifter som är av betydelse för framställningen ska vara korrekta och att framställningen inte får vara vilseledande, till exempel genom att väsentliga uppgifter utelämnas.

Av betydelse för bedömningen är också bestämmelsen om att SR ska stimulera till debatt, kommentera och belysa händelser och skeenden (7 § i sändningstillståndet). Denna skyldighet innebär enligt granskningsnämndens praxis att ett program eller inslag kan ha en kritisk infallsvinkel utan att strida mot kravet på opartiskhet.

GRANSKNINGSNÄMNDENS BEDÖMNING

Granskningsnämnden konstaterar att utgångspunkten för inslaget var att belysa den kritik riktad mot SVT som föregicks av sändningen av *De rättslösa*. En central del av kritiken mot SVT var att A och B i sammanhanget ansågs vara aktivister och att filmen hade ett uttalat syfte att ge en motbild mot tidigare program som sänts i SVT. Det förhållandet att reportern speglade kritiken i uttalanden och frågor mot ansvarig utgivare innebar enligt nämndens mening inte ett ställningstagande i strid med kravet på opartiskhet. Att A och B i sammanhanget omnämndes som aktivister medför därför inte heller att inslaget strider mot kravet på saklighet. I den bedömningen beaktar nämnden att ansvarig utgivare på SVT fick svara på kritiken, försvarade publiceringen och sa att han ansåg att SVT varit tydliga med vilka som låg bakom filmen.

Nämnden konstaterar vidare att det i inslaget framställdes som att intäkter från filmen hade skänkts till initiativet Förtalskassan. Anmälaren anför att så inte var

fallet utan att det endast var ett förslag vid ett initialt skede. Av ärendet framgår det dock att B på sociala medier hade nämnt Förtalskassan som ett ändamål som intäkter från filmen skulle kunna skänkas till i samband med den finansiella insamlingen av filmen. Reporterns uttalande gjordes dessutom i en generell problemformulering om SVT hade några synpunkter på att intäkter från program de köper in går till förbestämda ändamål. Mot den bakgrunden anser nämnden att reporterns uttalanden om Förtalskassan inte strider mot kravet på saklighet.

Nämnden anser inte att reporterns frågor om hur SVT förhåller sig till att B stod åtalad för förtal strider mot kraven på opartiskhet eller saklighet.

Vad anmälaren anför i övrigt medför inte heller att inslagen strider mot kraven på opartiskhet och saklighet.

Detta beslut har fattats av Dag Mattsson, Clas Barkman, Bo-Erik Gyberg, Gunnar Springfeldt och Erik Fichtelius efter föredragning av Johannes Wik.

För granskningsnämnden

Dag Mattsson

UNDERSKRIFTSSIDA

Detta dokument har undertecknats med elektroniska underskrifter:

NAMN:	Dag Edvin Bror Mattsson
IDENTIFIKATIONSTYP:	Svensk e-legitimation
IDENTIFIKATIONS-ID:	_06545673337fd7e379f13300c8c41a637d
DATUM & TID:	2022-02-28 20:00:19 +01:00

Certifierad av Comfact Signature
Accepterad av alla undertecknare
2022-02-28 20:00:25 +01:00
Ref: 32304SE
www.comfact.se

[Validera dokumentet](#) | [Användarvillkor](#)